

FINANCIRANJE I RAČUNOVODSTVENO POREZNI SUSTAV HRVATSKOG POLJODJELSTVA*

FINANCING AND ACCOUNTING AND FISCAL SYSTEM OF CROATIAN AGRICULTURE

D. Kovačević, S. Tadijančević

SAŽETAK

Na temelju postavke o financiranju i računovodstveno-poreznom sustavu naglašavamo značenje sređivanja stanja u sustavu financiranja te uspostavi transparentnog poreznog sustava usklađenog sa sustavima gospodarski razvijenih zemalja, kojima su temelj stabilnosti sređeni infrastrukturni okviri u poljodjelstvu.

U prilagodbi gospodarskog sustava sustavima razvijenih zemalja računovodstveno porezni sustav svoje tumačenje dobiva uvođenjem Poreza na dodanu vrijednost i njegovim utjecajem na poljodjelstvo. Tumačimo potrebu za ulazak obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u sustav PDV-a, temeljenu na gospodarskim učincima ulaska u takav porezni sustav. Financiranje poljodjelstva kao preduvjet razvoja i stabilnosti poljodjelstva nije u Republici Hrvatskoj riješen na adekvatan način. Stoga, dajemo prijedlog načina za rješavanje financiranja poljodjelstva, osnivanjem infrastrukturne osnove, u kojoj bi "Državna agrobanka" imala stožernu funkciju te bi se preko nje potaknuo razvoj poljodjelskih štedno kreditnih zadruga, koje bi imale značajnu ulogu u poticanju štednje te novih investicija u poljodjelstvu.

Ključne riječi: financije, računovodstveno porezni sustav, državna agrobanka

---

* Izlaganje sa znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem, Cavtat; 10. - 13. studenog 1999.

ABSTRACT

Agriculture has a specific role in the economic development, thus the development of overall economy depends on its stability. In such conditions finance and fiscal policy have a great significance for the development of agriculture itself. The introduction of the value added tax (VAT) has a significant effect on agriculture. In accounting treatment of agriculture, particularly family farms in connection with the VAT not everything is quite clear. This is particularly obvious in determining a tax payer's census since the legislator has not made family farms liable to keep books. We also speak about the situation in the system of financing agriculture and explain new forms and methods in the system of the "State Agrobank" and systematic establishment of agricultural savings and loan associations. Such approach to financing agriculture should settle not only the method of financing but also encourage saving and new investments in agriculture.

Key words: financing, accountancy - tax system, state agrobank

UVOD

Poljodjelstvo kao dio gospodarskog okruženja ima specifičnu ulogu u hrvatskom gospodarstvu jer osim gospodarskih utjecaja na razvoj društva ima i socijalnu, demografsku itd. ulogu. Složenosti takvog shvaćanja nisu izloženi samo nosioci agrarne politike, nego i kreatori monetarnog, fiskalnog i računovodstvenog sustava u državi. Prema takvom shvaćanju poljodjelstva i odnosa u sustavu s načinom financiranja iz proračuna, fiskalne politike te računovodstvene analize možemo napraviti klasifikaciju ciljeva ekonomske politike, što je moguće ostvariti instrumentom fiskalne politike¹.

Među tim ciljevima možemo nabrojiti nekoliko:

- konjunktorni ciljevi (puna zaposlenost, stabilnost cijena, poboljšanje bilance plaćanja)
- glavni cilj (ekspanzija proizvodnje, poboljšanje alokacije resursa proizvodnje, bolja raspodjela dohotka i bogatstva, stimuliranje razvitka pojedinih regija, dijelova gospodarstva npr. poljodjelstva)
- pomoćni ciljevi (unapređenje potrošnje poljodjelskih proizvoda, segment opskrbe poljodjelskih proizvoda itd)

---

¹ Jurković., P.: Fiskalna politika, Informator, Zagreb, 1985.

U ne tako davnoj prošlosti se vjerovalo da država može preko sustava poreza i monetarne politike kontrolirati gospodarske cikluse, pa tako i cikluse u poljodjelstvu. Odgovoriti na ovo pitanje je vrlo važno u današnje vrijeme, jer gotovo cjelokupno gospodarstvo, a posebno poljodjelstvo, rješenje svojih problema vidi u državi i njenim mjerama. Modelskim načinom, koje je provedeno u SAD-u, predviđjela se mogućnost snižavanja stope nezaposlenosti na 4%, ako se prihvati stopa inflacije od oko 4%. Dalje, model je predvidio da bi stopa inflacije viša od 5-6% dovela nezaposlenost u područje nepoznatog pojma, tj. potpune popunjenosti kapaciteta. Praksa je takav modelski pristup opovrgnula, jer nezaposlenost nije pala kada je inflacija porasla, nego čak porasla.

U radu ćemo precizirati utjecaj porezne i monetarne politike te računovodstva na hrvatsko poljodjelstvo te predložiti nove oblike pristupa u poreznoj politici i načinu financiranja poljodjelstva.

METODE I VRELA PODATAKA

U radu smo koristili metode:

- dedukcije
- analize i sinteze
- apstrakcije
- matematičko statističke
- deskriptivne

Vrela podataka: Literaturni izvori

- Interni materijal HNB, 1997., 1998., 1999., Zagreb
- Dokumentacija Ministarstva poljoprivrede i šumarstva
- Interni materijal ZAP-a, 1998., 1999. g.

UTJECAJ POREZNOG SUSTAVA U GOSPODARSTVU

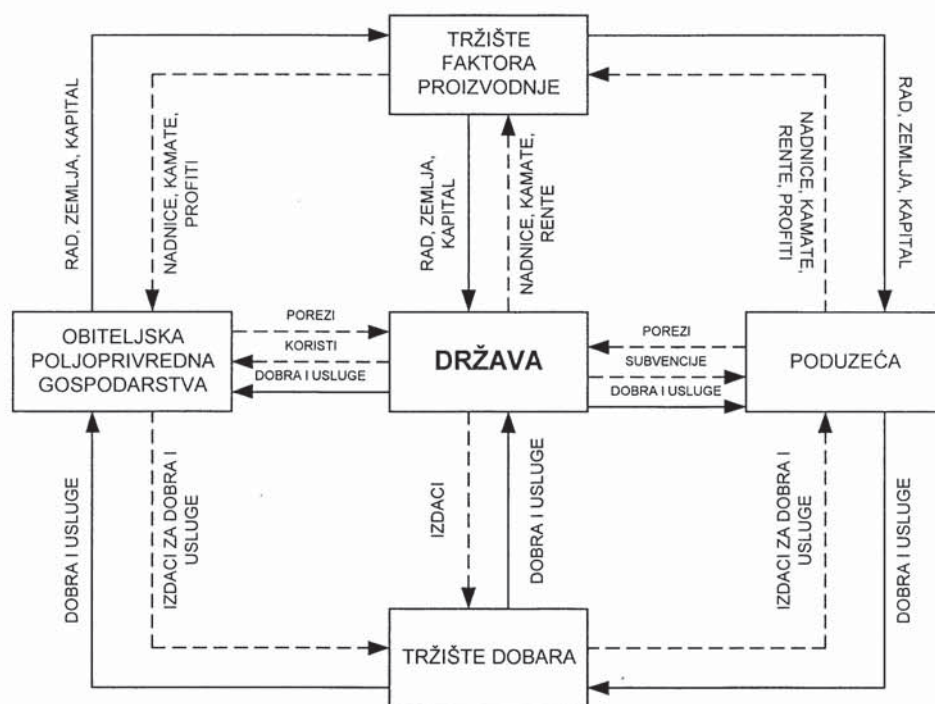
Oblikovanje gospodarskog sustava, kao i odnosa i položaja poljodjelstva ili jedinice kao što je obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo u sustavu vremena se mijenjalo i bilo je predmetom intelektualnih napora društvenih znanosti. Kako pojedini autori različito definiraju gospodarsku aktivnost, gospodarske odnose općenito te gospodarski sustav posebno, objedinjavajući tako iznesene

elemente iz navedenih definicija, gospodarski sustav možemo definirati kao “ukupnost gospodarskih institucija i odnosa, poslovnih mehanizama, načela i običaja, gospodarskih mjera, pothvata, sredstava i instrumenata gospodarske politike koji djeluju na određenom području u određenom vremenu”. Preko njih i njihovim posredovanjem odvija se, organizira, regulira i usmjerava proces gospodarskog života države.

Odnos sustava i podsustava kao odnos cjeline i dijelova bitan je za učinkovito funkcioniranje sustava. Cilj koji postavlja nadsustav mora stvoriti dovoljno širok djelatni prostor podsustava kako bi se ovaj ostvario uz najmanje troškove. To znači da porezni sustav mora imati djelatnu slobodu u odnosu na cjelokupni gospodarski sustav kako bi optimalizirajući sebe, kao sustav, smanjivao svoju entropiju, a time i svoj nadsustav.

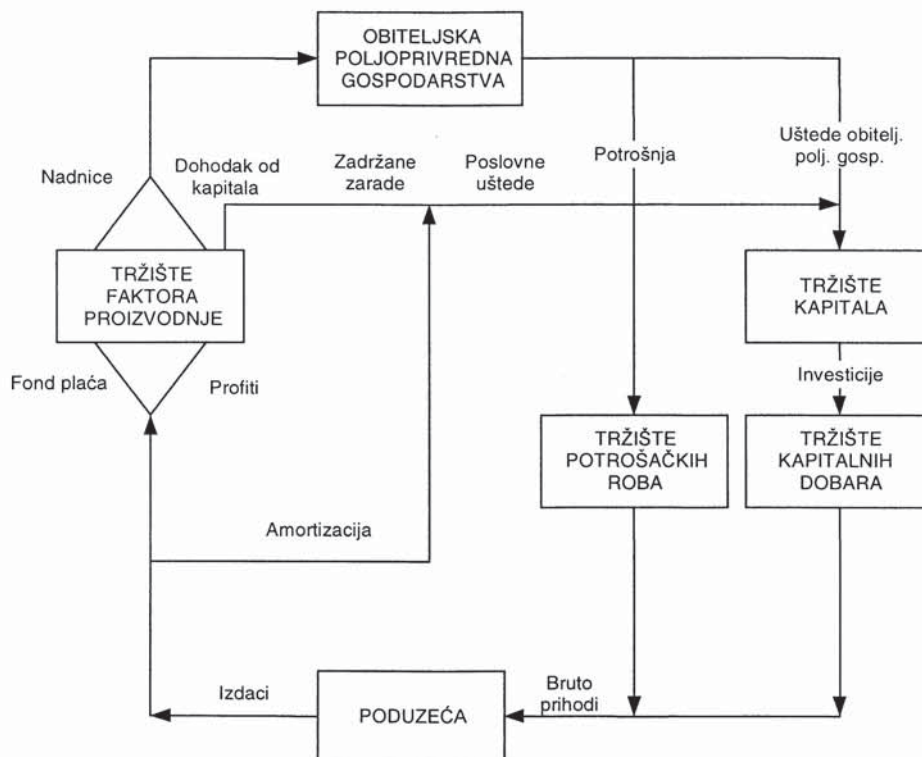
Međuovisnost gospodarskog sustava unutar kojega je i obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo kao stožerna funkcija poljodjelstva, možemo prikazati na sljedećoj slici:

Slika 1. Međuovisnost gospodarskog sustava

Na kratki rok gospodarska politika ima stabilizacijsku odnosno anticikličku zadaću. Dakle, cilj je da se stabilizira gospodarstvo. Porezna politika svojim instrumentarijem također će nastojati ostvariti postavljeni cilj na način koji joj odredi gospodarska politika. Prema tome, i jedna i druga politika realiziraju svoje učinke diskrecionim odlukama. Sustavi svoje učinke ostvaruju automatski. Odnos politike i sustava je odnos diskrecionih i sustavnih mjera. Jednako kao i za gospodarski sustav materijalna funkcija poreznog sustava je sadržana u funkciji cilja određenog odnosa gospodarskog sustava. Polazeći od toga da je porezni sustav i sam složen sustav koji se u procesu međuovisnosti nalazi s drugim sustavom, ali sukladno odnosu dijela i cjeline, postavlja se pitanje kako u tim i takvim uvjetima komparirati učinkovitost poreznog sustava u gospodarstvu pa tako i u poljodjelstvu.

Slika 2. Porezne točke u kružnom toku gospodarstva

Valja uočiti da se kao porezna osnovica u svim modernim poreznim sustavima javlja dohodak domaćinstva tj., u našem slučaju obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva kao nosioca poljodjelske aktivnosti. Tako imamo porez na dohodak, porez na potrošnju (PDV), porez na profite, odnosno dobit (za pravne osobe). B. Jelčić² navodi klasifikaciju poreza, uz veliku suglasnost drugih autora na:

1. subjektni (osobni)
2. objektni (realni)
3. sintetički i analitički
4. reparticijski
5. fundirani i nefundirani
6. tarifni
7. opći i namjenski
8. redovni i izvanredni
9. posredni i neposredni.

Ono što je neophodno da bi sustav funkcionirao je sposobnost njegovog kretanja. Ta sposobnost određena je stupnjem organiziranosti poreznog sustava. Značajno je u kojoj se mjeri povećava entropija određenog poreznog sustava kada on djeluje automatski (porezni sustav je stabilan i djelovanje je rezultat njegove reakcije na egzogene promjene) odnosno kakvo je kretanje entropije kada se provode diskrecione mjere porezne politike. Ocjena poreznog sustava temelji se u osnovi na istim elementima kao i ocjena gospodarskog sustava. Kao i kod gospodarskog sustava bitna je cijena koju valja platiti da bi se ostvario neki cilj. Pojednostavljeno rečeno, cost – benefit odnos će odrediti koji će podsustav odnosno politika dobiti zadatak da ostvari postavljeni cilj gospodarskog sustava.

RAČUNOVODSTVENI ASPEKT PRIMJENE POREZA U HRVATSKOM POLJODJELSTVU

U poreznoj sferi utjecaja na poljodjelstvo značajno mjesto zauzima novi pristup računovodstvenog shvaćanja i tretmana poljodjelstva. Znakovitost toga je ukidanje poreza na dohodak temeljenog na katastarskom prihodu te djelomičnog puštanja na volju ulaska u sustav Poreza na dodanu vrijednost.

---

² Jelčić B.: *Financije u teoriji i praksi*, Informator, Zagreb, 1998. str. 135.

Znanstvenim pristupom ukazat ćemo na računovodstveni tretman poljodjelstva u sustavu PDV-a. Treba naglasiti da PDV nije jedini porez, nego postoji još niz poreza koji direktno ili indirektno utječu na poljodjelstvo, a to su razne trošarine i posebni porezi.

Oblici PDV-a razlikuju se između sebe ovisno o postupku prema kapitalnim dobrima koje poslovni subjekt (npr. obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo) kupuje od drugih dobavljača te pravnoj strukturi poslovnog subjekta tj. radi li se o fizičkoj ili pravnoj osobi. Tako prema poreznom tretmanu dugotrajne imovine razlikujemo tri oblika PDV-a:

- 1) proizvodni oblik PDV-a
- 2) dohodovni oblik PDV-a
- 3) potrošni tip PDV-a.

Porezna osnovica proizvodnog PDV-a je:

$$PDV = BND = C + In + D$$

gdje je:

BND = bruto nacionalni dohodak (brutto national income)

C = osobna potrošnja (consumer expenditure)

In = neto investicije (net investment)

D = amortizacija (depreciation).

Kod proizvodnog oblika PDV-a ulaganja u kapital se oporezuju dva puta, jednom prilikom njihovog kupovanja, a drugi put kada se prodaje proizvod koji je pomoću njih proizveden.

Osnovica dohodovnog PDV-a je :

$$PDV = BND - D = C + In + D - D$$

Dakle,

$$PDV = NND = C + In$$

gdje je:

BND = bruto nacionalni dohodak (brutto national income)

D = amortizacija (depreciation)

C = osobna potrošnja (consumer expenditure)

In = neto investicije (net investment)

NND = neto nacionalni dohodak (net national income).

S obzirom na računovodstvenu činjenicu da se i kod dohodovnog i kod poreznog oblika PDV-a, oporezuju kapitalna dobra, a da tekući izdaci (sirovine) ne ulaze u poreznu osnovicu, postoji stalni poticaj da se kapitalna dobra iz poreznih razloga razvrstavaju u tekuće izdatke sa svim negativnostima u iskazivanju poslovnog rezultata.

Osnovica potrošnog oblika PDV-a je:

$$PDV = BND - In - D = C$$

Dakle,

$$PDV = C$$

gdje je,

BND = bruto nacionalni dohodak (brutto national income)

In = neto investicije (net investment)

D = amortizacija (depreciation)

C = osobna potrošnja (consumer expenditure)

Porezna osnovica potrošnog oblika PDV-a ekvivalentna je ukupnim izdacima osobne potrošnje prikazane u nacionalnim računima korigirane za određena prilagođavanja.

Izračunavanje porezne osnovice na dodanu vrijednost može se obaviti pomoću različitih metoda. U znanstveno stručnoj literaturi navode se sljedeće tri metode:

- 1) metoda oduzimanja (direct subtraction technique)
- 2) metoda zbrajanja (addition method)
- 3) kreditna metoda ili metoda indirektnog sumiranja (tax credit method or indirect subtraction method).

Sve navedene metode u svojoj primjeni odnose se na sve sudionike u poljodjelstvu, jer su obiteljska poljoprivredna gospodarstva kao i drugi poduzetnici izjednačena uz dosta računovodstvenih nejasnoća u pravima i obvezama prema PDV-u. Za poslovne subjekte u poljodjelstvu koji su obveznici PDV-a (pravne i fizičke osobe koje imaju status poreznog obveznika) porez plaćen pri nabavkama ne ulazi u troškove jer se tretira kao pretporez, a na sve isporuke dobara i usluga obračunava se PDV.

Pojam “mali poduzetnik” nije zakonski propisan, ali najbolje odgovara onome što je u Zakonu o porezu na dodanu vrijednost dato kao granica u svrhu određenja nekog poduzetnika i fizičke osobe prema naznačenom porezu. Poseban problem, s računovodstvenog motrišta, koji se nameće u poreznom sustavu prema subjektima u poljodjelstvu, prije svega obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, je visina censusa kojim se određuje trenutak u kojem obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo ili drugi subjekt u poljodjelstvu postaje obveznik PDV-a, ako isti ne vodi knjigovodstvo (što Zakonom nije propisano).

Iz navedenog Zakona o PDV-u, proizlazi dosta nejasnoća kada se radi o poljodjelstvu, a posebno o obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima kao glavnim nosiocima razvoja poljodjelstva i to:

1) kako doći do podatka o censusu od 85000 HRK za pojedini subjekt, ako ne vodi knjigovodstvo

2) je li su takvi prihodi oporezivi, jer velik dio otpada na naturalnu potrošnju.

U tom slučaju nisu ispunjeni svi uvjeti iz definicije poreznog obveznika, a to je da ostvaruje prihod, odnosno primitak na tržištu. Osnovni smisao porezne politike je naplata poreza za normalno funkcioniranje društva, ali i redistribucije tako skupljenog novca. Postavlja se ključno pitanje kako je reforma fiskalne politike utjecala na hrvatsko poljodjelstvo. Možemo reći, da je PDV kao neutralan porez, indirektno loše utjecao na hrvatsko poljodjelstvo. Tu prije svega mislimo na pojavu sveopće nelikvidnosti gospodarskog sustava, kojoj je PDV dosta pripomogao, ali moramo naglasiti da PDV nije isključivi krivac za nelikvidnost. Prvotni model PDV-a s jednom poreznom stopom se pokazao dosta nefleksibilan u području poljodjelstva, jer sve zemlje članice Europske unije imaju više poreznih stopa, a najmanje jednu standardnu i nultu stopu (koja se u većini slučajeva odnosi na ključne prehrambene proizvode) te je novim Zakonom o PDV-u određeno da se od 1. 11. 1999 god. uvede sustav PDV-a s dvije stope (22% i 0%).

Na sljedećem primjeru, na osnovnim prehrambenim proizvodima, možemo vidjeti odnos maloprodajne cijene prije i poslije primjene PDV-a te poslije uvođenja nulte stope.

Shema 1. Stanje prije PDV-a

Chart 1. Situation before VAT

	Proizvođačka cijena (Production price)	Marža (Margin)	Bivši porez (Former tax)	Prodajna cijena (Selling price)
Kruh "sendvič" (Bread)	4,90	15%	0%	5,64
Mlijeko (Milk)	3,55	10%	0%	3,90
Vrhnje (12% m.m.) (Cream)	2,04	20%	5%	2,57

Shema 2. Stanje s PDV-om 22%

Chart 2. Situation with VAT 22%

	Proizvođačka cijena (Production price)	Marža (Margin)	Bivši porez (Former tax)	Prodajna cijena (Selling price)
Kruh "sendvič" (Bread)	4,90	15%	22%	6,88
Mlijeko (Milk)	3,55	10%	22%	4,76
Vrhnje (12% m.m.) (Cream)	2,04	20%	22%	2,99

Shema 3. Stanje s PDV-om 22% i 0%

Chart 3. Situation with VAT 22% and 0%

	Proizvođačka cijena (Production price)	Marža (Margin)	Bivši porez (Former tax)	Prodajna cijena (Selling price)
Kruh "sendvič" (Bread)	4,90	15%	0%	5,64
Mlijeko (Milk)	3,55	10%	0%	3,90
Vrhnje (12% m.m.) (Cream)	2,04	20%	22%	2,99

Iz navedenog primjera možemo zaključiti da su prodajne cijene uz iste uvjete, promjenom sustava oporezivanja kod navedenih proizvoda povišene, što dovodi do većeg opterećenja potrošača, te da bi se uvođenjem nulte stope cijene za kruh i mlijeko trebale smanjiti. Oporezivanjem kroz sustav PDV-a državni proračun je u 1998. god. u odnosu na prijašnju godinu u kojoj PDV nije bio u funkciji prikupljanja novca, prikupio od osnovnih poljoprivredno-prehrambenih proizvoda (svježe mlijeko, kruh, jestivo ulje, jestiva mast, šećer, maslac, margarin, hrana za dojenčad, svinjsko meso, goveđe meso, jaja, krumpir, povrće, domaće voće, južno voće, pšenično brašno, ostalo) 918.492.000 HRK-a više nego da je oporezivanje izvršeno porezom iz prethodnog razdoblja, tj. porezom na promet proizvoda i usluga. Dakle, iz ove informacije se može zaključiti da je potrošnja postala opterećenija, a zajedno s njom i poljodjelstvo u cjelini jer je postalo više porezno opterećeno. Sve to produbilo je krizu nelikvidnosti i neprofitabilnosti ovoga dijela gospodarstva. Prijedlog

za rješenje ovakve situacije je pravilna redistribucija kroz porezno financijski sustav, što nije u trenutnoj situaciji učinjeno. Nameće se pitanje u takvoj situaciji je li povoljnije obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima kao nosiocima razvoja poljodjelstva biti u sustavu PDV-a ili ostati izvan njega. Trenutna situacija je takva da je manje od 3% obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u sustavu PDV-a, što je unatoč indirektnih šteta za poljodjelstvo od uvođenja PDV-a, direktna šteta za ta gospodarstva što nisu u tom sustavu. Naš prijedlog je da što više obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava uđe u sustav PDV-a, što se posebno odnosi na gospodarstva komercijalnog tipa, povezana kroz razne vidove udruga ili zadruga, zbog smanjivanja troškova vođenja knjigovodstva i potrebne administracije, jer ništa ne gube, a mogu imati značajne koristi. Specifičnost poljodjelske proizvodnje je dug proizvodni ciklus i mali obrtaj kapitala. Pojednostavljeno rečeno dugo se ulaže a jednom dobiva ili fakturira. Kako je sustav PDV-a temeljen na sustavu poreza i pretporeza tumači se stajalište po kojem gospodarstva kroz dug ciklus proizvodnje u kojem ulažu inpute, mogu zahtijevati povrat plaćenog PDV-a kroz sustav pretporeza. Dakle, inputi, npr. u proizvodnji pšenice (sjeme, mineralno gnojivo, gorivo, usluge itd.) ulaze u proces proizvodnje u jesen jedne godine, a output pšenica dobiva se tek iduće godine u ljeto, kada je žetva. Praćenjem tako dugog procesa proizvodnje i traženjem povrata plaćenog PDV-a kao pretporeza, takva gospodarstva će utjecati na poboljšanje svoje likvidnosti i preusmjeravanja novčanih tijekova u druge aktivnosti. Možemo naglasiti da su ona gospodarstva koja su u sustavu PDV-a u prednosti pred onim gospodarstvima koja nisu u tome sustavu i plaćaju 22% poreza na koji nemaju pravo na povrat. Osim poboljšavanja likvidnosti takvo gospodarstvo će smanjiti i troškove poslovanja.

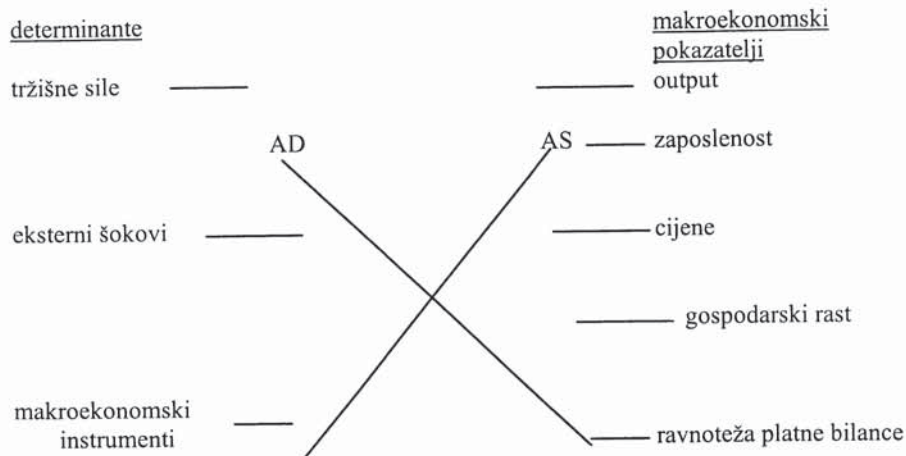
U okviru porezne politike možemo predložiti da se gospodarstva u poljodjelstvu, posebice tu mislimo na komercijalna obiteljska poljoprivredna gospodarstva, udružuju u udruge ili zadruge i uđu u sustav PDV-a, koji će u postojećim računovodstveno poreznim okvirima utjecati na poboljšanje poslovanja u odnosu na stanje da nisu u tom sustavu.

UTJECAJ MONETARNE POLITIKE NA POLJODJELSTVO

Monetarna politika uz fiskalnu politiku i politiku plaća snažan je makroekonomski instrument putem kojeg vlast djeluje na privredna kretanja.

Takav stav možemo prikazati na sljedeći način:

Slika 3. Usporedni odnosi instrumenata u gospodarstvu

Krajnji cilj sve tri politike je postići ravnotežu među proturječnim makroekonomskim ciljevima (stabilan gospodarski razvoj, potpunija zaposlenost čimbenika gospodarstva, u prvom redu radne sile i unutrašnja stabilnost novca, odnosno cijena). Monetarnom politikom se utječe na količinu novca u opticaju, što se zatim odražava na konjunkturane cikluse.

Manja obvezna rezerva uvećava raspoloživu masu novca i multiplikator što znači veću multiplikaciju novca, odnosno veću ekspanziju kredita bankarskog sustava gospodarstvu.

$$K = R \cdot M$$

K = zajmovni kapacitet banke (credit capacity of bank)

R = raspoložive rezerve banke (reserves)

M = monetarni multiplikator (1/% obvezne rezerve) (money multiplier; 1/% reserves)

$$R = UR - OR$$

UR = ukupne rezerve (total reserves)

OR = obvezne rezerve (demand reserves).

Politikom tečaja djeluje se na konkurentski položaj zemlje na međunarodnom tržištu, na kretanje uvoza i izvoza, te na stanje bilance plaćanja.

Po metodologiji MMF-a ponuda likvidnog novca mora biti u skladu s deviznim rezervama iskazanim u domaćoj valuti, te s plasiranim domaćim kreditima cjelokupnog bankarskog sustava

$$\Delta M = \Delta R + \Delta DC$$

ΔM = prirast ponude novca u nekom razdoblju naspram baznom razdoblju,

ΔR = prirast neto inozemne aktive bankarskog sustava zemlje, iskazan u domaćoj valuti,

ΔDC = prirast neto domaće aktive bankarskog sustava (domaćih kredita).

Osnovni ciljevi monetarne politike su: usporavanje i potpuno zaustavljanje inflacije, razvitak gospodarstva, financiranje državnog proračuna u skladu s odredbama zakona o HNB, osiguranje financijske potpore određenim prioritetnim dijelovima gospodarstva, među koje spada i poljodjelstvo, te stvaranje deviznih rezervi.

Teško je govoriti u kojoj je mjeri monetarna politika ispunila svoje ciljeve u Hrvatskoj. Činjenica jest da je primjenom restriktivne monetarne politike zaustavljena inflacija, te da su stvorene znatne devizne rezerve. S druge strane javio se cijeli niz problema: rast kamatnih stopa, aprecijacija kune, dezinvesticijski ciklus, problemi likvidnosti i zaduženosti, deficit vanjskotrgovinske bilance, visoka stopa nezaposlenosti, nizak stupanj razvijenosti financijskog tržišta i bankarskog sektora, nedovoljna domaća štednja. Neke od ovih problema (rast kamatnih stopa, aprecijacija kune) možemo pripisati utjecaju restriktivne monetarne politike, dok su drugi problemi posljedica cjelokupnog niza makroekonomskih mjera, makroekonomskih procesa, te problema na mikroekonomskoj razini.

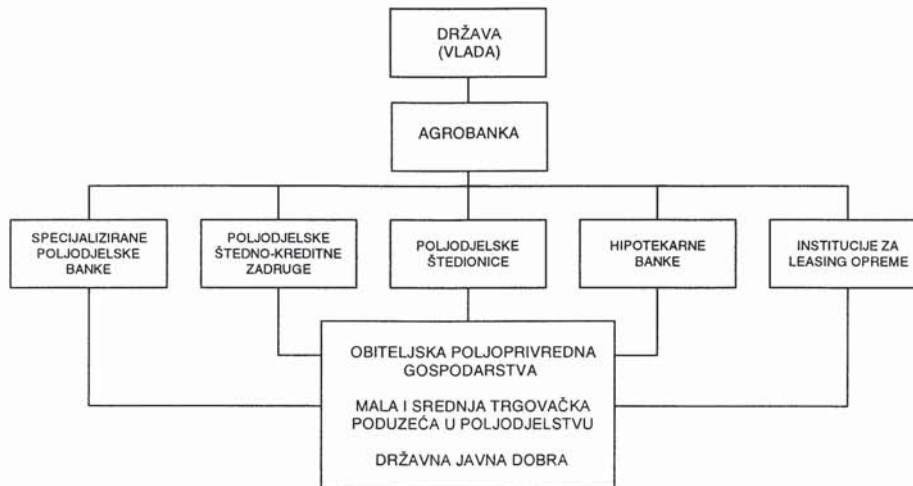
Pitanje rješavanja ovih problema dovodi makroekonomiste u sukob pri čemu se uz elemente normativne ekonomije uključuju i elementi političkih utjecaja. U rješavanju tih problema treba zauzeti stav da su stabilnost i razvoj međusobno uvjetovani i međusobno podržavajuće pojave, a i prošla iskustva nam govore da rast i razvoj u uvjetima nestabilnosti nisu mogući. Isto tako treba reći da bi bila pogrešna svaka koncepcija monetarne politike koja bi posredno ili neposredno težila obezvrijediti nacionalnu valutu.

U ovakvom gospodarskom okružju poslovanje hrvatskog poljodjelstva je ugroženo i dovedena je u pitanje njegova sposobnost da ispunjava temeljne zadaće. Deficit tekuće bilance, nastao kao posljedica upravljanja ili ciljane politike tečaja pogađa poljodjelstvo, dovodeći ga u položaj da se bori s gotovo dampinškim cijenama, koje konkurencija može ponuditi zahvaljujući višestrukim zaštitnim mehanizmima koje provode njihove vlade. U pogledu uvoza posebno pitanje predstavljaju i tzv. "meke granice" kao i shopping u inozemstvu. Isto tako visina prevladavajućih kamatnih stopa na hrvatskom tržištu kapitala onemogućuje investiranje u poljodjelstvo. Priključenje Hrvatske svjetskim i europskim trgovinskim i političkim asocijacijama dovest će poljodjelstvo u još veću izloženost konkurenciji. Dok se to ne dogodi (priključenje svjetskim asocijacijama) na hrvatskoj je izvršnoj vlasti da definira prioritete i smjerove razvoja te na osnovi toga poduzme i odgovarajuće zakonske korake i gospodarske mjere na mikrorazini, na razini regija, te na razini države kojima bi se ubrzao razvoj poljodjelstva.

FINANCIJSKE INSTITUCIJE KAO PREDUVJET FINANCIRANJA POLJODJELSTVA

Institucionalna izgradnja cjelovitog i na novim osnovama postavljenog financijskog sustava nezamisliva je bez stabiliziranja bankarskog sustava, kao najvažnijeg dijela financijskog sustava. Stabilnost jednog i drugog sustava rezultirat će boljom mogućnošću financiranja poljodjelstva kao gospodarske grane. U razvijenom financijskom sustavu, kojem težimo, po uzoru na razvijene zemlje, u našem okruženju banke će i dalje ostati primarni izvor financiranja poljodjelstva te će bankovni krediti uz kredite drugih financijskih institucija i sredstva državnog proračuna biti najvažniji izvor eksternog financiranja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava i drugih subjekata u poljodjelstvu. Kao prijedlog za bolje financiranje poljodjelstva dat ćemo prikaz mogućeg boljeg načina financiranja temeljenog na "Državnoj agrobanki" kao stožernoj funkciji financiranja poljodjelstva. Kao mogući model organizacije Agrobanke priložit ćemo sljedeću shemu.

Slika 4. Nova rješenja u infrastrukturnom sustavu financiranja poljodjelstva

Takva državna institucija preuzela bi sljedeće zadatke:

1. distribuciju sredstava iz proračuna,
2. garantiranje poslovnim bankama i drugim financijskim institucijama, kreditiranje korisnika u poljodjelstvu,
3. posredno poslovno kreditiranje poljodjelstva putem sustava poslovnih financijskih institucija.

Ovaj sustav ne isključuje postojanje posebnih, specijaliziranih financijskih institucija koje financiraju poljodjelstvo na komercijalan način. Poseban naglasak u svom djelovanju banka bi trebala dati na osnivanje mreže poljodjelskih štedno-kreditnih zadruga, kao temeljne jedinice za kreditiranje, prikupljanje i distribuciju novčanih sredstava. Posebnu ulogu u takvom sustavu financiranja poljodjelstva imale bi poljodjelske štedno-kreditne zadruge koje bi imale i ulogu generatora štednje i jeftinijeg izvora kreditiranja poljodjelstva.

ZAKLJUČAK

Poljodjelstvo ima specifičnu ulogu u razvoju gospodarstva stoga o stabilnosti poljodjelstva ovisi i razvoj cjelokupnog gospodarstva. U takvim uvjetima financiranje te porezna politika prema poljodjelstvu imaju veliko značenje za sam razvoj poljodjelstva. U poreznom okruženju značajan utjecaj na poljo-

djelstvo ima uvođenje Poreza na dodanu vrijednost (PDV). U računovodstvenom tretmanu poljodjelstva, posebice obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u odnosu na Porez na dodanu vrijednost uočava se dosta nejasnoća. Prvenstveno je to vidljivo kod određivanja censusa poreznog obveznika kod ulaska u sustav PDV-a, jer zakonodavac nije obvezao obiteljska poljoprivredna gospodarstva na vođenje knjigovodstva. U načinu financiranja naveli smo neriješeno stanje u sustavu financiranja poljodjelstva te protumačili novi oblik i način financiranja poljodjelstva u sustavu "Državne agrobanke" te sustavno organiziranje poljodjelskih štedno-kreditnih zadruga. Takav pristup financiranju poljodjelstva trebao bi riješiti ne samo način financiranja nego i potaknuti štednju i nove investicije u poljodjelstvu.

LITERATURA

- Schumpeterian and Austrian Entrepreneurship: Unity Within Duality, *Journal of Business Thurow, Venturing*, Vol.5. No. 6, 1990.
- Zdunić, S.:** Central Europe and Croatian Foreign Trade Policy, *Ekonomski pregled*, br. 78, 1994, Zagreb
- Grupa autora: Međunarodni ekonomski odnosi i dugoročni razvoj, *Ekonomski institut Zagreb*, 1990.
- Zakon o računovodstvu, *Narodne novine* 90/92
- Statistički ljetopis, 1998, DZSH
- Interni materijal HNB, 1997, 1998, 1999, Zagreb.
- Dokumentacija Ministarstva poljoprivrede i šumarstva 1997, 1998, 1999., Zagreb

Adresa autora – Author's address:

Primljeno: 15. 11. 1999.

D. Kovačević, S.Tadijančević
Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
10000 Zagreb, Svetošimunska 25